

СПОСАБЫ І ФОРМЫ РАБОТЫ ПА ўЗАЕМАДЗЕЙННІ СЯМ'І І ШКОЛЫ
WAYS AND FORMS OF WORK ON THE INTERACTION OF FAMILY
AND SCHOOL

Г. І. Галавенка

G. Galavenka

Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка, г. Минск

Анотацыя. У дадзеным артыкуле разглядаецца праблема ўзаемадзейнення сям'і і школы. Прадстаўлены сучасныя напрамкі, спосабы і формы работы ўстанова адукацыі з бацькамі навучэнцаў.

Abstract. This article deals with the problem of interaction between family and school. The modern directions, ways and forms of work of educational institution with parents of pupils are presented.

Ключавыя словы: псіхалага-педагагічная дыягностыка, планаванне работы з сям'ёй, супрацоўніцтва, партнёрскія ўзаемаадносіны, псіхалага-педагагічная асвета.

Key words: psychological and pedagogical diagnostics, family planning, cooperation, partnership, psychological and pedagogical education.

Важным напрамкам работы ва ўзаемадзейнні сям'і і школы з'яўляецца псіхалага-педагагічная дыягностыка як інструментарый для выяўлення аб'ектыўнай ацэнкі развіцця асобы навучэнца, наяўнасці або адсутнасці ў педагогаў, навучэнцаў і іх бацькоў пачуцця задаволенасці жыццядзейнасцю ўстанова адукацыі і вынікамі працэсу выхавання. З мэтай вывучэння запытаў бацькоўскай грамадскасці па арганізацыі адукацыйнага працэсу, псіхалагічнага мікраклімату сям'і, меркавання бацькоў аб установе адукацыі выкарыстоўваюцца наступныя метадыкі: метадыка выяўлення меркавання бацькоў аб аказанні адукацыйных паслуг, педагагічнай падтрымкі і неабходнай педагагічнай асветы; анкетаванне бацькоў з мэтай выяўлення ўзроўню камфортнасці дзіцяці ў сям'і; метадыка даследавання задаволенасці бацькоў работай установа адукацыі. Выкарыстоўваючы дыягнастычны інструментарый, установа адукацыі мае магчымасць аб'ектыўна ацаніць прафесіяналізм і кампетэнтнасць педагагічнага калектыву ў сферы супрацоўніцтва з сям'ёй.

Планаванне работы з сям'ёй – наступны важны этап ўзаемадзейнення сям'і і ўстанова адукацыі. Планаванне выхаваўчай работы ва ўстанове адукацыі ўяўляе сабой сумесную дзейнасць педагогаў, дзяцей і бацькоў, падчас якой вызначаюцца мэты, змест, формы і метады арганізацыі выхаваўчага працэсу. Найбольш аб'ектыўная ацэнка магчымасцей сям'і па выхаванні асобы дзіцяці складваецца пры непасрэдным кантакце з ёю. З гэтай мэтай установа адукацыі арганізуе складанне аб'ектыўных сацыяльна-педагагічных характарыстык школы, класаў, з дапамогай якіх аналізуецца сацыяльная сітуацыя мікраараёна школы; ажыццяўляе індывідуальную работу з бацькамі (індывідуальныя гутаркі, наведванне сем'яў, сумесная дзейнасць) [2; 152].

У ходзе планавання ўзбагачаецца змест сумеснай дзейнасці школы і сям'і, удасканалваюцца спосабы і формы ўзаемадзейнення, забяспечваецца адпаведная ступень адкрытасці, фарміруюцца гатоўнасць супрацоўнічаць на партнёрскіх падставах.

Супрацоўніцтва – такое ўзаемадзейненне, пры якім людзі садзейнічаюць задавальненню інтарэсаў адзін аднаго, выкарыстоўваючы кансультатыўныя, мяккія формы патрабаванняў. Удзельнікі супрацоўніцтва аказваюць садзейнічанне адзін аднаму ў ходзе вырашэння якой-небудзь задачы, выконваючы інтарэсы бакоў. У гэтай сітуацыі ніхто не дыктуе сваіх умоў або правілаў.

Асноўнымі сродкамі падтрымкі дыялогу з'яўляюцца парада, прапанова, просьба, абмеркаванне.

У выпадку дыялогу і праявы партнёрскіх узаемаадносін намаганні педагога прыкладаюцца не толькі да абмену інфармацыяй у адкрытай, даступнай форме, але і да арганізацыі яе атрымання, трансляцыі (выбар зместу, сумеснае планаванне агульнай дзейнасці, адкрытае абмеркаванне формаў і метадаў дасягнення агульных інтарэсаў, выпрацоўка нормаў сумесных дзеянняў).

Педагогу важна выкарыстоўваць такія прынцыпы планавання, як мэтанакіраванасць, улік узроставых асаблівасцей навучэнцаў і інтарэсаў удзельнікаў планавання, пераёмнасць, паслядоўнасць, сістэматычнасць рэалізацыі спраў, іх рэальнасць, метадычную разнастайнасць і творчы падыход. Планаванне работы з бацькамі ўключае ў сябе наступныя этапы: знаёмства; зняцце бар'ераў зносін; наладжванне эфектыўнай камунікацыі; вывучэнне педагогам запытаў на выхаванне і магчымасці сям'і; знаёмства бацькоў з магчымасцямі і патрабаваннямі ўстановы адукацыі; распрацоўка сістэмы мерапрыемстваў, якія прадуледжваюць пэўны парадак (час, тэрміны), рэсурсы для рэалізацыі таго, што намерцілі бацькі і класныя кіраўнікі (магчыма, і дзеці) [1; 73].

У сітуацыі планавання кожнага этапу кожны педагог можа задаць сабе як мінімум тры пытанні (аксіялагічнага, змястоўнага, метадычнага характару):

- 1) чаго хочам дасягнуць (якія прыярытэты планавання) у гэтым навучальным годзе?
- 2) што абмяркоўваем або вырашаем (выбіраем, плануем)?
- 3) якім чынам дасягаем пастаўленых мэтаў дадзенага этапу планавання, якія спосабы планавання (формы і метады арганізацыі планавання) і сродкі камунікацыі неабходна прымяніць (які стыль зносін у сумеснай рабоце)?

На першым этапе неабходна надаць увагу першапачатковаму знаёмству. Мае сэнс арганізаваць сустрэчу (бацькоўскі сход), прысвечаную знаёмству бацькоў і спецыялістаў. Розныя гульні і практыкаванні забяспечваюць больш поўнае знаёмства. Мэта першай сустрэчы з бацькамі палёгкая дасягаецца ў выніку рашэння выразна сфармуляваных задач.

На другім этапе ажыццяўляецца збор і вывучэнне запытаў або існуючых праблем, звязаных з адаптацыяй (іншая школа), узроставым крызісам, зменай педагога, атмасферай сямейнага выхавання. Вывучэнне запытаў сям'і і магчымасцей школы (садзейнічанне ў выхаванні навучэнцаў у сям'і, псіхалага-педагагічнай, сацыяльна-педагагічнай або іншай падтрымцы з боку ўстановы адукацыі; вывучэнне праблем развіцця асобы навучэнца) арганізуюцца такім чынам, каб удзельнікі сустрэчы маглі азнаёміцца з пералікам актуальных праблем, якія можна абмяркоўваць і пазатанна вырашаць у працэсе далейшай сумеснай работы. Для наступнага этапу работы (сустрэчы з нагоды складання плана мерапрыемстваў і размеркавання рэсурсаў) неабходна ўдакладніць мэту, задачы, змест і метады педагагічнага ўзаемадзеяння.

Актуальным з'яўляецца выхаванне бацькоў як рэальных заказчыкаў адукацыйных паслуг, гэта значыць разумення імі прызначэння, мэтаў, функцый установы адукацыі, стварэнне неабходных умоў для пераходу бацькоў ад ролі пасіўных назіральнікаў да актыўнага ўдзелу ў адукацыйным працэсе ў супрацоўніцтве са школай. Змест і спосабы прад'яўлення інфармацыі для бацькоў:

рэжым работы адукацыйных устаноў (інфармацыйныя стэнды ў школе, бюлетэні); пералік (або кароткае апісанне) адукацыйных праграм, якія рэалізуюцца ў школе; дзейнасць аб'яднанняў па інтарэсах, спартыўных секцый, факультатывных заняткаў (рэкламныя праспекты, буклеты аб школе, правядзенне дзён адчыненых дзвярэй); арганізацыя выхаваўчай работы і культурна-асветніцкіх праграм (экскурсіі, гадавы круг святаў, наведванне музеяў, тэатраў); дзейнасць службы суправаджэння (сацыяльна-псіхалагічнай, медыцынскай, метадычнай) (тэматычныя папкі-перасоўкі для бацькоў); расклад заняткаў у аб'яднаннях па інтарэсах, кансультацый (інфармацыйныя стэнды); звесткі аб адукацыйных паслугах і праграмах, якія прадастаўляюцца

іншымі ўстановамі і арганізацыямі (інфармацыйныя стэнды ў школе, бюлетэні); асноўныя дасягненні школы, дасягненні педагогаў, дасягненні навучэнцаў, сацыяльнае ўладкаванне і поспехі выпускнікоў (інфармацыйныя стэнды аб дасягненнях навучэнцаў, педагогаў, выставы работ выхаванцаў, публікацыі ў СМІ, творчыя справаздачы педагогаў, бацькоў, дзяцей); матэрыяльна-тэхнічнае забеспячэнне школы, крыніцы і размеркаванне сродкаў (спонсарская дапамога) (справаздачы кіраўніка ўстановы адукацыі на агульнашкольных сходах, лісты падзякі бацькам).

Значнае месца ў сістэме работы з бацькамі навучэнцаў адводзіцца псіхолага-педагагічнай асвеце. Дадзены накірунак прадугледжвае сістэматычнае і паслядоўнае павышэнне ўзроўню псіхолага-педагагічных ведаў і ўменняў бацькоў у мэтах павышэння выхаваўчага патэнцыялу сям'і, актуалізацыі іх адукацыйных патрэбаў. Самая распаўсюджаная форма работы настаўніка з бацькамі – гэта бацькоўскія сходы. У арганізацыі бацькоўскага сходу знаходзяць шырокае прымяненне інфармацыйна-камунікацыйныя тэхналогіі: электронная пошта, электронныя канферэнцыі, мультымедыя тэхналогіі. Гэта прамыя камунікацыі паміж бацькамі, педагогамі і навучэнцамі. Цікава праходзяць бацькоўскія рынгі. Бацькоўскія рынгі – адна з дыскусійных формаў зносін бацькоў і фарміравання бацькоўскага калектыву. Бацькоўскі рынг рыхтуецца ў выглядзе адказаў на пытанні па педагагічных праблемах. Пытанні выбіраюць самі бацькі. На адно пытанне адказваюць дзве сям'і. У іх могуць быць розныя пазіцыі, розныя меркаванні. Астатняя частка аўдыторыі ў палеміку не ўступае, а толькі падтрымлівае меркаванне сем'яў апладысмантамі. Экспертамі ў бацькоўскіх рынгах выступаюць навучэнцы класа, вызначаныя, якая сям'я ў адказах на пытанне была найбольш блізка да правільнай іх трактоўкі.

Яркім прыкладам інтэграцыі адукацыйнага працэсу, заснаваным на супрацоўніцтве педагогаў з бацькамі, з'яўляецца бацькоўскі клуб. Вопыт арганізацыі і ажыццяўлення дзейнасці бацькоўскіх клубаў ва ўстанове адукацыі паказвае, што такая форма ўзаемадзеяння з бацькамі спрыяе гарманізацыі, ўзаемадапаўняльнасці ўплываў дарослых на сацыяльную сітуацыю развіцця дзіцяці; дазваляе ўсталяваць партнёрскія, зацікаўленыя адзін у адным адносіны педагогаў і бацькоў; абуджа ўстойлівы інтарэс бацькоў не толькі да пытанняў выхавання і развіцця дзяцей, але ў цэлым да псіхолага-педагагічнага ведання; імкненне да самапазнання і змены неэфектыўных бацькоўскіх устаноў.

З мэтай паліпшэння, умацавання ўзаемаадносін паміж класным кіраўніком, бацькамі і дзецьмі арганізуецца сумесны вольны час. Спосабы правядзення вольнага часу: спорт (каганне на каньках, веласіпедрах, лыжах, гульня ў вялікі, настольны тэніс ці бадмінтон, плаванне); зносіны з прыродай (вела- і пешы паход, рыбалка, запуск паветранага змея, гульні з пяском каля вадаёма (будаўніцтва пячаных замкаў), экскурсія ў запарк, прагулкі ў лесе, сустрэчы заходу і святання, фотапаліванне, гульні са снегам, клопат пра хатніх жывёл); карысныя справы і дапамога іншым (пасадка дрэў, наведванне хворага сябра, аказанне дапамогі ў зборы сродкаў на дабрачынныя мэты, дапамога ў доглядзе хворага члена сям'і, уборка дома); зносіны з мастацтвам (наведванне музеяў, арганізацыя выстаў, прэзентацый, фестываляў, канцэртаў, святаў); інтэлектуальны вольны час (наведванне бібліятэк, турнір па шашках і шахматах, арганізацыя віктарын, складанне і адгаванне крыжаванак, галаваломак, рэбусаў); кулінарыя (падрахтоўка шашлыка на прыродзе, наведванне кафэ, сумеснае прыгатаванне абеду для ўсёй сям'і, страў з нацыянальнай кухні розных народаў, арганізацыя свята «Мужчына ля пліты»).

Такім чынам, усе разгледжаныя напрамкі, спосабы і формы работы ўстановы адукацыі з бацькамі навучэнцаў садзейнічаюць стварэнню спрыяльнага асяроддзя для арганізацыі адукацыйнага працэсу, для развіцця асобы дзіцяці, забяспечваюць удзельнікам адукацыйнага працэсу ўзаемапавагу, адкрытасць, давер.

Літаратура

1. Елісеева, Т.П. Учимся сотрудничеству в процессе планирования работы с семьёй / Т.П. Елісеева // Пачатковае навучанне. – № 9. – 73 с.

2. Катович, Н.К. Диагностика воспитания в школе: пособие для руководителей общеобразовательных учреждений, классных руководителей, воспитателей / Н.К. Катович, Т.П. Елисеева; под ред. Т.Н. Ковалевой. – Минск : Нац. ин-т образования, 2008. –152 с.

УДК 37.01

ФОРМЫ И МЕТОДЫ СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКИ И ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПОМОЩИ СЕМЬЕ В ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ

FORMS AND METHODS OF SOCIAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT AND PSYCHOLOGICAL ASSISTANCE TO THE FAMILY IN RAISING CHILDREN

Е. К. Погодина

A. Pahodzina

Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка, г. Минск

Аннотация. В данной статье актуализируется проблема оказания психологической помощи и социально-педагогической поддержки семьям в воспитании детей.

Представлены результаты мониторинга воспитательного потенциала современной семьи и образовательных запросов родителей учащихся учреждений общего среднего образования.

Abstract. the problem of providing psychological assistance and social and pedagogical support to families in raising children is actualized in this article. The results of monitoring the educational potential of the modern family and the educational needs of parents of students of secondary schools are presented.

Ключевые слова: социально-педагогическая поддержка, психологическая помощь, семейное воспитание, повышение родительской компетентности, учреждения общего среднего образования.

Key words: social and pedagogical support, psychological assistance, family education, increasing parental competence, institutions of general secondary education.

Семья – первичный институт социализации ребенка, основа будущего благополучия человека, уверенности в завтрашнем дне. Родители являются первыми педагогами, они закладывают основы физического, интеллектуального и нравственного развития личности. Педагогически грамотные родители играют ключевую роль в воспитании здорового ребенка с адекватной самооценкой и с развитыми адаптивными способностями, что приводит в дальнейшем к его успешной социализации в обществе.

К сожалению, период произошедших в обществе изменений способствовал ослаблению воспитательного потенциала семьи. Это заметно отразилось на качестве ее социализирующего влияния, привело к деформациям в физическом, духовно нравственном, эмоциональном развитии детей. Возрастает опасная тенденция самоустранения многих родителей от воспитания детей. Разрушается традиционная структура семьи, меняются старые, общепринятые нормы поведения, характер супружеских отношений, взаимоотношения между родителями и детьми, отношение к воспитанию. Исследования показывают, что большинство проблем, возникающих в отношениях между родителями и детьми, – результат недостаточной родительской компетентности.

Одной из наиболее частых причин обращения родителей к педагогу-психологу и социальному педагогу учреждения образования являются трудности, испытываемые родителями в воспи-